

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра психології і туризму

Кваліфікаційна робота
на тему: «Організація сільського туризму в Україні»

Допущено до захисту

«___» _____ 2023 року

здобувача вищої освіти групи Т01-19
факультету туризму, бізнесу і психології
освітньої програми Туристичне обслуговування
за спеціальністю 242 Туризм
Купченкової М.О.

Завідувач кафедри психології і
туризму

доктор психологічних наук,
професор

Бондаренко О.Ф.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор
Васильчук В.М.

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ ТЕМИ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Понятійний апарат та методи дослідження організації сільського туризму	
	Ошибка! Закладка не определена.
1.2 Періодизація організації сільського туризму	9
РОЗДІЛ 2. СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОГО СУЧАСНОГО ТУРИЗМУ	15
2.1. Сільський зелений туризм – пріоритетний напрям розвитку туристичної галузі України.....	15
2.2. Стан та перспективи розвитку сільського туризму	21
РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	30
3.1. Зарубіжний досвід організації сільського туризму	30
3.2. Перспективи застосування іноземного досвіду для організації українського сільського туризму	40
ВИСНОВКИ.....	48
РЕЗЮМЕ/RESUME.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Сільський туризм – корисний як для відпочиваючих, так і для господарів – селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл, а також стимулює розвиток соціальної інфраструктури.

У цій кваліфікаційній роботі буде розглянуто організацію сільського туризму, вивчено стан і перспективи його розвитку, а також застосування іноземного досвіду для подальшого зростання українського сільського туризму.

Актуальність теми полягає у тому, що сільський туризм має дуже великий потенціал для розвитку завдяки українським туристсько – рекреаційним ресурсам, але потребує впровадження зарубіжного досвіду у туристичну політику нашої держави.

Вивченню організації сільського туризму в Україні присвячені праці таких вчених: Сердюкова О. М., Биркович В.І., Костриця М. М, Крисанов Д. Ф, Рутинський М. Й, Кузик С.П.

Мета роботи являє собою дослідження та аналіз розвитку організації сільського туризму України.

Відповідно до мети було виокремлено такі *завдання* :

1. Розкрити понятійний апарат та методи дослідження організації сільського туризму.
2. Визначити періодизацію організації сільського туризму
3. Дослідити стан та перспективи розвитку сільського туризму
4. Виокремити перспективи застосування іноземного досвіду для організації сільського туризму в Україні.

Кваліфікаційна робота побудована на аналізі літературних джерел, конференцій та статей, які доступні у всесвітній мережі Інтернет.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та резюме. Обсяг кваліфікаційної роботи становить 54 сторінки. Дана робота містить 3 таблиці. Список використаної літератури налічує 40 одиниць.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ ТЕМИ

1.1. Понятійний апарат та методи дослідження організації сільського туризму

Дане дослідження вимагає визначення термінологічного апарату, включаючи такі поняття, як туризм, сільський туризм, зелений туризм, екотуризм та інші.

Отже, туризм - це тимчасовий від'їзд особи з її постійного місця проживання з метою відпочинку, пізнавальних вражень, здоров'я, професійного або бізнесового розвитку або для інших цілей, не пов'язаних з оплачуваною діяльністю в місці перебування. [15].

ЮНВТО визначає "сільський туризм" як форму туристичної діяльності, в якій відвідувачі мають можливість займатись різноманітними активностями, пов'язаними з природними ресурсами, сільським господарством, традиціями сільського способу життя та культурою, риболовлею та оглядом визначних пам'яток, що дозволяє їм отримати унікальний досвід. [39]

Будь-які форми туризму, які демонструють сільське життя, мистецтво, культуру та спадщину в сільській місцевості, тим самим приносячи економічну та соціальну користь місцевій громаді, а також сприяють взаємодії між туристами та місцевими жителями для більшого збагачення туристичного досвіду, можна назвати сільським туризмом.

Термін "сільський туризм" був прийнятий Європейським співтовариством (ЄС) для позначення всієї туристичної діяльності в сільській місцевості.

У вітчизняній та закордонній теорії і практиці досить часто зустрічається поняття "сільського туризму", який традиційно вважається започаткованим у Франції та Швейцарії у другій половині ХХ ст. При цьому зазначається, що ще на початку ХVIII ст. у французьких і швейцарських Альпах (околиці Монблану

та інших найвищих альпійських піків Європи) з'явилися перші гостьові будинки-шале для обслуговування експедицій британських туристів-природолюбів. Сільський туризм набув великої популярності у США та Англії (система V&V), Ісландії, Данії, Іспанії, Фінляндії, Австрії, Швейцарії, Польщі та Угорщині [1].

У науковій літературі найчастіше використовується термін "екологічний туризм", який був запропонований Т. Міллером у 1978 році. Згідно з його визначенням, екологічний туризм є стійким видом туризму, який здійснюється з урахуванням впливу на природне середовище, включає в себе дослідження природи та культури і має на меті поліпшення їх стану. Незалежно від цього, економіст-еколог Г. Цебаллос-Ааскурейн у 1980 році сформулював своє визначення екологічного туризму. За його поглядом, екологічний туризм передбачає подорож у природні території з метою освіти, відпочинку та спостереження за природою, ландшафтами, рослинами та дикими тваринами, а також вивчення культурних особливостей місцевого населення. [3].

У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка (1993) визначено таке:

Сільський туризм (rural tourism) - це форма відпочинкового туризму, що спрямована на відвідування сільських територій. Він передбачає розвиток туристичних маршрутів, зон відпочинку, а також наявність сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами. Хоча термін "сільський туризм" часто використовується взаємозамінно з терміном "агротуризм", насправді "сільський туризм" охоплює ширший спектр активностей і може включати не лише сільськогосподарські аспекти, а й інші елементи сільського способу життя та культури. [37].

Агротуризм (farm tourism) - відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства. Агротуризм може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання. Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з

обслуговуванням безпосередньо в межах дворогосподарства або розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до дворогосподарства, наприклад, в кемпінгах та наметах. Агротуризм, таким чином, виступає однією з форм сільського туризму. В агротуризмі дворогосподарство (фермерське господарство) становить одночасно базу для ночівлі та головний предмет інтересу для туриста [37]. Агротуризм (agritourism) - вид сільського туризму, що тісно пов'язаний з сільським господарством, аграрним середовищем, агропродуктами [8].

Фермерський туризм є складовою частиною агротуризму, при якому туристи перебувають безпосередньо у помешканнях фермерських господарств з мінімальним рівнем зручностей, включаючи умови проживання. У цьому випадку фермерське господарство виступає як база для ночівлі та головний об'єкт інтересу для туристів, які можуть насолоджуватись місцевою кухнею, відпочивати на фермі та брати участь у сільськогосподарських діях та інших заходах. [8].

Дикий і лісовий туризм: турист досліджує дику природу та природну красу сільської місцевості. Воно може бути неявно включено в поняття сільського туризму, а може розглядатися окремо. У дикій місцевості та лісовому туризмі туристи подорожують до природного середовища існування рослин і тварин. Здебільшого це охоплює неспоживацькі взаємодії з дикою природою та природою, наприклад спостереження та фотографування тварин у їх природному середовищі існування. Дикий і лісовий туризм включає різноманітні туристичні заходи, такі як фотозйомка дикої природи, сафарі, спостереження за птахами, походи та походи тощо.

Зелений туризм: зелений туризм відноситься до туризму в сільській місцевості або зелених зонах. Він частіше використовується для опису форм туризму, які вважаються більш екологічними, ніж традиційний масовий туризм. У сільській місцевості зелений туризм є важливою формою сільського туризму.

Зелений туризм зображується як підхід до розвитку туризму, який прагне розвивати симбіотичні відносини з фізичним і соціальним середовищем, від якого він залежить, і неявно прагне досягти ідеалів стійкості.

Згідно різних оцінок, сільський туризм складає від 10% до 20% загального обсягу туристичної діяльності, і опитування Євробарометру показало, що 23% європейських туристів регулярно обирають сільські місцевості для відпочинку. [35].

Сільський туризм є важливою формою туристичної сфери, яка відіграє важливу роль і дає багато переваг сільській громаді. Коли туристи їдуть у сільську місцевість, вони підтримують місцеву економіку та різним чином допомагають. Сільський туризм сприяє розвитку сільської місцевості та рівня життя приймаючих громад.

Для проведення дослідження на цю тему потрібно використовувати методологічну базу, яка складається з різноманітних теорій, концепцій та підходів до вивчення туризму та національної економіки в цілому.

До цієї бази можна віднести метод аналізу документів, який передбачає систематичний огляд та тлумачення офіційних документів, що стосуються предмета дослідження. Ці документи можуть бути різноманітні - закони, нормативні акти, постанови, договори, звіти, статистичні дані, наукові дослідження та інші. У даному випадку, необхідно проаналізувати документи, що стосуються сільського туризму, всіх його видів та підвидів в Україні, а також в Європейському Союзі.

Аналіз документів є потужним інструментом для збору великої кількості інформації про організацію сільського туризму в Україні та світі, що дозволяє визначити тенденції та перспективи розвитку цього напрямку. Зокрема, на основі офіційних статистичних даних можна зробити висновки щодо рівня розвитку українського сільського туризму порівняно з іншими країнами, визначити відмінності між сільським, зеленим та екотуризмом, дослідити стан вітчизняного сільського туризму. Крім того, порівняння досвіду розвитку сільського туризму

в Україні з країнами-членами ЄС є важливою частиною аналізу документа. Це дозволяє робити висновки про застосовані підходи до організації сільського туризму в Україні та світі і визначити які методи використовуються для їх вирішення деяких проблем, які виникають.

Також використовується метод статистичного аналізу у тематиці дослідження організації сільського туризму. Для проведення статистичної оцінки розвитку сільського туризму використовуються різноманітні джерела, такі як офіційні статистичні дані, які надаються державними службами статистики та туристичними агентствами. Крім того, можна використовувати дані з туристичних опитувань, що проводяться у різних регіонах України та світу. Статистичний аналіз українського та світового туристичного ринку дозволяє виявити різноманітні фактори, які впливають на розвиток сільського туризму, зокрема в Україні. Такий аналіз дозволяє зробити висновки про тенденції та перспективи розвитку сільського туризму в Україні та світі.

У даній роботі використовується метод логічного узагальнення для виділення основних тез та структурованого викладу матеріалів.

Для дослідження української індустрії і світового сільського туризму дуже важливими є такі методи дослідження, як аналіз документів, експертні оцінки, порівняння досвіду розвитку сільського туризму в Україні з країнами-членами Європейського Союзу, та статистичний аналіз стану вітчизняного і світового сільського туризму. Застосування цих методів дозволяє комплексно проаналізувати стан та перспективи розвитку українського сільського туризму, виокремити потенційні заходи для запровадження зарубіжного досвіду організації сільського туризму.

1.2. Періодизація організації сільського туризму

Дане дослідження вимагає визначення певної періодизації організації сільського туризму в Україні.

Перший період - до 1990 року: У цей період розвиток сільського туризму в Україні був невеликим, оскільки державна політика спрямовувалась на розвиток індустріального сектору. Однак, деякі приватні господарства та агрофірми вже почали надавати послуги туристам.

Другий період - 1991-2000 роки: За період незалежності України, зміни в політиці та економіці сприяли розвитку сільського туризму. Уряд вперше почав сприяти розвитку агротуризму, а господарства стали активніше надавати послуги туристам. Також почали розвиватися сільські туристичні маршрути та з'явилися перші агроекологічні станції.

Агроекологічні станції - це спеціальні дослідницькі заклади, які займаються вивченням та покращенням екологічного стану агроecosystem. Вони проводять наукові дослідження щодо взаємодії між рослинним та тваринним світом з навколишнім середовищем та працюють над розробкою екологічно безпечних методів землеробства та ведення тваринництва.

Агроекологічні станції допомагають зменшити негативний вплив аграрних виробництв на навколишнє середовище та забезпечити збалансовану взаємодію між природними екосистемами та сільськогосподарським виробництвом. Це дозволяє підвищити якість сільськогосподарської продукції, зберегти родючість ґрунтів, запобігти забрудненню повітря та водних ресурсів, а також зменшити витрати на хімічні добрива та пестициди.

У 1990-х роках в Україні стали з'являтися перші агроекологічні станції, що були створені з метою вивчення впливу різних агротехнік на якість ґрунтів та екологічні показники у межах сільськогосподарських угідь. Такі станції дозволяли проводити моніторинг стану ґрунтів та рослинництва, а також дослідження екологічних наслідків застосування різних агротехнік.

Однією з перших агроекологічних станцій в Україні була станція на базі Національного науково-дослідного інституту аграрної екології та природокористування, що була створена в 1992 році. Також у той час були створені агроекологічні станції при інших наукових установах та в

університетах, які займалися проблемами сільськогосподарського виробництва та екології.

Створення агроекологічних станцій в Україні було важливим кроком у напрямку збереження природних ресурсів та підвищення екологічної безпеки в сільському господарстві. Вони стали важливим інструментом для вивчення екологічних наслідків різних агротехнік та розробки рекомендацій щодо їх покращення.

Третій період - 2001-2010 роки: У цей період в Україні активно розбудовувалася сільськогосподарська галузь, що призвело до зростання кількості пропозицій щодо сільського туризму. З'явилися перші сільські готелі, які надавали високоякісний сервіс, та стали більш популярними туристичні маршрути, організовані за участю місцевих жителів.

Туристичні маршрути, організовані за участі місцевих жителів, були популярні з кількох причин.

По-перше, це дозволяло туристам побачити традиційний спосіб життя та культуру місцевих жителів від першоджерела, що є більш цікавим та пізнавальним, ніж просто відвідування туристичних атракцій. Місцеві жителі можуть показати туристам унікальні місця та традиції, які вони, як місцеві жителі, знають найкраще.

По-друге, організація туристичних маршрутів за участі місцевих жителів може бути вигідною для місцевої економіки. Туристи можуть купувати місцеві продукти, звертатися до місцевих послуг та купувати сувеніри, що створює додаткові можливості для місцевих жителів.

По-третє, організація туристичних маршрутів за участі місцевих жителів може сприяти збереженню та популяризації традиційних місцевих звичаїв та культури. Це сприяє розвитку туризму та підвищенню інтересу до культурного спадку України.

Щодо сільських готелів треба зазначити, що у 2000-і роки, у зв'язку зі зростанням популярності сільського туризму, в Україні з'явилося значно більше сільських готелів, які пропонують різноманітні види послуг. Зазвичай ці готелі знаходяться в мальовничих селах та надають туристам можливість не лише переночувати в комфортних номерах, але й спробувати місцеву кухню, познайомитися з традиціями та звичаями місцевого населення, а також відвідати цікаві туристичні місця.

Одним з основних факторів, що зробили сільські готелі популярними, була можливість проведення різноманітних заходів та свят у затишній атмосфері природи, зокрема весілля, корпоративних заходів та різних форматів фестивалів. Крім того, такі готелі дозволяють відпочивати від міського шуму та гамірного середовища, насолоджуючись красою природи та сільського життя.

Сільські готелі пропонували туристам можливість відпочинку в затишній атмосфері села, спілкування з місцевими мешканцями, відвідування місцевих визначних пам'яток та дегустацію страв місцевої кухні. З часом, з'явилася потреба в більш розгорнутому інфраструктурному сервісі та розширенні програми розваг, що привело до появи сучасних сільських готелів з повним спектром послуг для туристів.

Таким чином, сільські готелі в Україні стали популярними серед туристів завдяки своїй аутентичності, традиційній гостинності та близькості до природи.

Четвертий період - після 2010 року: На сьогоднішній день сільський туризм в Україні продовжує активно розвиватися. З'являється все більше нових інноваційних проєктів, включаючи організацію агроєкосадиб, туристичних кластерів та мереж сільського туризму.

Агроєкосадиба - це сучасний тип сільського туризму, що включає в себе проживання на сільській території, де гості можуть не тільки відпочити від шумного міста, але й взяти участь в сільськогосподарських роботах, скуштувати місцеві страви та продукти, взаємодіяти з місцевими жителями і отримати унікальний досвід.

В Україні агроєкосадиби стали досить популярними напрямками сільського туризму в останні роки. Це пов'язано з попитом на екологічно чисті продукти, прагненням відпочити в природному середовищі, познайомитися з культурою і традиціями сільської місцевості, а також зробити корисну для здоров'я різноманітну фізичну працю.

В агроєкосадибах можуть проживати як сімейні пари, так і компанії друзів. Більшість з них знаходяться в декількох кілометрах від населених пунктів, а деякі навіть у глибині лісів, де можна насолоджуватися тишею та спокоєм.

В агроєкосадибах гості можуть долучитися до збирання фруктів та овочів, доїння корів та отримання молочних продуктів, приготувати страви зі свіжих продуктів зі старовинних рецептів, поплавати у басейні, покататися на коні та на возі. Крім цього, гості можуть відвідати музеї, галереї, винні погребки, ферми з екзотичними тваринами, де проводяться екскурсії.

Важливо розкрити також поняття «туристичний кластер». Це група компаній, підприємств та інших організацій, що діють у певній галузі туризму та знаходяться в одній географічній зоні. Головна мета кластеру полягає в тому, щоб розвивати туризм в цій зоні шляхом співпраці, обміну досвідом, залученні нових інвестицій та покращенні якості туристичних послуг.

Сільські туристичні кластери в Україні - це об'єднання сільських туристичних підприємств, сільських господарств, місцевих органів влади, туристичних агентств, музеїв, агроєкосадиб та інших сільських туристичних об'єктів, які пропонують туристам сільський відпочинок та культурно-пізнавальні програми. Сільські туристичні кластери забезпечують підтримку сільського розвитку та збільшують конкурентоспроможність регіону в туристичній індустрії.

Сільські туристичні кластери дозволяють сільським господарствам та сільським підприємствам збільшити прибуток, створюють нові робочі місця та сприяють розвитку інфраструктури сільських територій. Крім того, сільські

туристичні кластери підвищують якість життя місцевих жителів, оскільки забезпечують збільшення туристичного потоку в регіон.

Наприклад, одним з найбільш відомих сільських туристичних кластерів в Україні є "Карпатський клуб". Цей кластер об'єднує близько 40 агроєкосадиб та сільських готелів на території Закарпатської області. Туристи можуть відвідати ці об'єкти, де їм пропонують сільський відпочинок та культурно-пізнавальні програми, а також скуштувати місцеві страви та продукти. Для туристів організовуються екскурсії до музеїв та історичних пам'яток, а також активний відпочинок в мальовничій місцевості Карпат.

Підсумовуючи все вищесказане, можна зробити наступні висновки.

Сільський туризм - це вид туризму, що базується на відвідуванні сільських територій, де туристи мають змогу познайомитися з культурою та традиціями місцевого населення, насолоджуватися природними ландшафтами та сільськогосподарськими пейзажами, а також відпочити від міста.

Дослідження організації сільського туризму зазвичай включають методи анкетування, спостереження, аналіз статистичних даних та наукових публікацій. Ці методи дозволяють вивчити потенціал території для розвитку сільського туризму, визначити потреби та очікування туристів, а також виявити проблеми, які необхідно вирішувати для покращення організації сільського туризму.

Періодизація організації сільського туризму передбачає розподіл його розвитку на певні періоди часу залежно від важливих історичних, економічних та соціальних подій. В Україні можна виділити такі періоди розвитку сільського туризму: початок 1990-х років, 2000-і роки та сучасний період, коли сільський туризм стає все більш популярним та отримує підтримку від держави та громадськості.

РОЗДІЛ 2. СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УКРАЇНСЬКОГО СУЧАСНОГО ТУРИЗМУ

2.1. Сільський зелений туризм - пріоритетний напрям розвитку туристичної галузі України

Українська туристична галузь, хоча має потенціал, на сьогоднішній день займає лише п'яте місце серед важливих компонентів, що сприяють наповненню державного бюджету. Однак, завдяки вигідному географічному розташуванню в центрі Європи, багатству флори і фауни, культурно-історичним пам'яткам світового рівня та іншим об'єктивним факторам, туризм повинен зрости в значущості. Водночас, необхідність розвитку сільського туризму в Україні виникає з-за соціально-економічних проблем, зокрема, зменшення населення у сільських районах, зростання безробіття та масової заробітчанської міграції. Тому розвиток туризму в сільських районах є пріоритетним завданням для вирішення цих проблем. [2]

Сільське населення спостерігає зниження рівня народжуваності з 13,7 до 9,4 на 1000 осіб, підвищення рівня смертності з 14,4 до 20,5 осіб, що перевищує аналогічний показник міського населення в 1,4 рази. За даними офіційної статистики, в Україні налічується близько 28600 сіл. Більшість жителів цих населених пунктів на пенсійному або передпенсійному віці, і протягом останніх трьох років у 8,5 тис. сіл не народилося жодного дитини. Такі поселення на жаль приречені на зникнення, що призводить до втрати сільських традицій, які є невід'ємною частиною національної культури.

Майже 60% жителів сільської місцевості перебувають нижче межі бідності. [21]. За таких умов селянин змушений шукати інші сфери діяльності, які забезпечували б йому хоча б прожитковий мінімум. Розвиток сільського зеленого туризму міг би зупинити таку сумну тенденцію в українських селах, підвищити матеріальний добробут та частково вирішити проблеми зайнятості

сільського населення. Отже, розглянута сфера туристичних послуг потребує державного регулювання і підтримки, в тому числі, і на регіональному рівні.

Сільський зелений туризм у світі розглядається як можливість заміщення доходів, отримуваних від сільського господарства. Розвиток інфраструктури для сільського туризму вимагає менших витрат порівняно з іншими формами туризму і може фінансуватися за рахунок ресурсів самого села, без потреби додаткових інвестицій. Зменшення міграції з сіл до міст може суттєво знизити фінансові та матеріальні витрати, оскільки, згідно з експертними оцінками Європейського банку реконструкції та розвитку, забезпечення проживання і працевлаштування для вихідця з сільської місцевості у місті в 20 разів дорожче, ніж створення умов для його життя та роботи в селі. [22].

Розвитку сільського зеленого туризму в Україні сприяють такі фактори:

- зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;
- унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл;
- багаті рекреаційні ресурси;
- екологічна чистота сільської місцевості;
- відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів,
- наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;
- традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок;
- можливість надання комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо.

Розвиток сільського зеленого туризму зможе забезпечити збільшення реальних доходів селян за рахунок:

- надання послуг з прийому на проживання туристів;
- облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг;
- транспортного обслуговування туристів;
- єгерської діяльності (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- надання послуг з прокату туристичного спорядження;

- виробництва та реалізації туристам екологічно чистих продуктів харчування, надання кулінарних послуг;
- реалізації товарів народних промислів;
- проведення культурно-розважальних заходів з урахуванням історико-етнографічної спадщини (анімації).

Сільський зелений туризм може бути найбільш успішним на територіях національних і ландшафтних парків, де можна поєднати природний, історико-етнографічний та культурний потенціал регіону для повноцінного відпочинку. Одним із головних принципів сільського зеленого туризму є анімація, яка може додати програмі обслуговування, відпочинку та розваг туристів ігрових елементів та шоу-програм. Наприклад, відомий музейно-анімаційний парк на острові Хортиця, який відображає життя козаків, надає можливість туристам зануритися в світ запорізького козацтва, спробувати страви козацької кухні, опанувати ремесла та взяти участь у козацьких іграх і навіть набути навиків ратного мистецтва.

На території національного природного парку «Гуцульщина» реалізований проект музею гуцульської культури під відкритим небом, який включає елементи обрядово-побутової анімаційності. Цей музей дозволяє туристам поглибитись у народну архітектуру та гуцульський побут, побачити відроджені гуцульські ремесла і промисли, такі як різьбярство, кушнірство, писанкарство, мосяжництво, гончарство, килимарство, вишивка та бондарство. Подібні музеї можуть бути організовані у будь-якій сільській місцевості, де обрано стратегічний довгостроковий орієнтир на розвиток масового сільського зеленого туризму.

Анімаційне наповнення програм сільського зеленого туризму може включати фольклорні фестивалі, народні гуляння, народні танцювальні вечори, карнавали, вечорниці, ворожіння та інші заходи з участю туристів. Для забезпечення такої анімації сільського зеленого туризму потрібні відповідні

кадри, які мають бути добре підготовлені, а добором і підготовкою яких мають займатися як регіональні органи самоврядування, так і профільні міністерства.

Розвиток сільського зеленого туризму спонукатиме сільські громади до благоустрою своїх сіл, реформуванню транспортної інфраструктури, відновленню роботи місцевих закладів культури, забезпеченню екологічної чистоти довкілля і розв'язання нагальних соціально-економічних проблем села за рахунок додаткових надходжень до бюджетів місцевих органів влади.

Сьогодні, розвиток сільського зеленого туризму в Україні обмежують і гальмують такі фактори:

- політико-економічна нестабільність у державі;
- відсутність належного правового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму;
- відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;
- низький рівень інфраструктури та комунікацій;
- недостатній рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення;

За допомогою ефективної державної політики щодо розвитку сільського зеленого туризму, зокрема на регіональному рівні, можна подолати негативні аспекти. Для досягнення цієї мети можна використовувати наявні механізми прямого і непрямого впливу. [1].

Україна вже розпочала свій шлях до досягнення світових стандартів сільського туризму, які прийняті в розвинених країнах. Державна Програма розвитку туризму[16] встановлює мету стрімкого підвищення ролі туризму в економіці та соціальній сфері України, а також визнає значення розвитку як в'їзного, так і внутрішнього туризму. У пункті 55 цієї Програми зазначено, що Держтурадміністрація, Мінагрополітики, Мінекоресурсів, Держпідприємництва та Спілка повинні сприяти розвитку сільського зеленого туризму в Україні та

розробити окрему Програму розвитку сільського зеленого туризму в країні. Нажаль, до цього часу це завдання ще не було виконано.

Важлива роль у становленні та рості сільського зеленого туризму в Україні відводиться Спілці сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Ця громадська організація без прибуткової мети займається збиранням та систематизацією інформації з різних регіонів країни, організовує конференції та тематичні виставки з метою просування сільського туризму в Україні. Вона також сприяє розвитку сільської інфраструктури, підтримці самозайнятості сільського населення, формуванню поваги до природної краси рідного краю та гостинності мешканців сільської місцевості, а також збереженню культурно-історичного спадку українського народу. З її ініціативи були створені та успішно функціонують центри сільського туризму у багатьох областях України. [33].

Навіть з підтримкою Міжнародного фонду "Відродження", фонду "Євразія", Європейської федерації сільського зеленого туризму "Єврожітс" та інших організацій, цього недостатньо для того, щоб сільський зелений туризм в Україні виконував роль каталізатора розвитку багатьох галузей економіки, таких як сільське господарство, транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво та інші, і став провідним фактором стабільного та динамічного збільшення надходжень до бюджету. Перш за все, необхідно здійснити законодавче регулювання основ його функціонування, оскільки наразі лише окремі аспекти діяльності сільського зеленого туризму регулюються Законами України "Про туризм" [20], "Про особисте селянське господарство" [18], "Про підприємництво" [19].

Для забезпечення пріоритетного розвитку сільського зеленого туризму та вирішення проблем з нормативно-правовими прогалинами у цій сфері, рекомендується прийняти окремий закон, який буде мати пряму дію і називатися "Про сільський зелений туризм". Це необхідно з огляду на те, що сільський зелений туризм відрізняється від загальної туристичної діяльності, оскільки його суб'єктами є господарі селянських особистих, підсобних та фермерських господарств, які засновують свої послуги на наявних місцевих ресурсах, а не

професіоналах. Закон має визначити загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади розвитку цієї сфери, що сприятимуть розвитку приватної ініціативи, самозайнятості та підвищенню рівня життя на селі.

Для забезпечення належного рівня національного стандарту послуг у сфері сільського зеленого туризму, Державна служба курортів і туризму підготувала проект нормативного акту "Послуги туристичні. Туризм сільський зелений. Основні вимоги", який відповідає стандартам європейського зразка.

Сільський зелений туризм є корисним як для туристів, так і для селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому. Він сприяє розвитку пов'язаних галузей економіки. Розвиток цієї форми туризму також сприятиме збереженню селянства як носія української ідентичності, культури та духовності. Він надає додаткові можливості для популяризації української культури, поширення знань і інформації про історичні, природні та етнографічні особливості України. Це завдання, яке вимагає підтримки з боку держави.

Для забезпечення пріоритетності розвитку сільського зеленого туризму в Україні і наближення його до стандартів ЄС вбачається доцільним:

- упорядкувати нормативно-правову базу прийняттям Верховною Радою закону прямої дії «Про сільський зелений туризм» та Постанови Кабінету Міністрів з питань стандартизації його діяльності «Послуги туристичні. Туризм сільський зелений. Основні вимоги»;
- розробити регіональні програми розвитку сільського зеленого туризму з інтеграцією їх до Програми розвитку сільського зеленого туризму в Україні, яку має затвердити Уряд держави;
- визначити методологію розроблення та впровадження моніторингу досягнення цільових показників зазначених програм на регіональному та загальнодержавному рівнях;
- завершити реформування системи державної статистики, провести її технічне переоснащення, зокрема, для забезпечення формування

електронних систем моніторингу регіональних та державної програм розвитку сільського зеленого туризму;

- створити інфраструктури державної фінансово-кредитної підтримки розвитку сільського зеленого туризму;
- організувати вивчення потреб ринку послуг сільського зеленого туризму у фахівцях і врегулювати чисельність їх набору у вищі навчальні заклади на основі державного замовлення за цільовими направленнями регіонів;
- створити в системі навчальних закладів різного рівня курси перепідготовки кадрів для цієї сфери туризму;
- створити систему інформаційно-аналітичного забезпечення сфери туризму, зокрема і сільського зеленого туризму, як складової державної інформаційної системи;
- делегувати Спільноті сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, як органу фахового і громадського самоврядування, повноваження щодо розробки та впровадження загальноукраїнських стандартів сільського зеленого туризму, а також здійснення зовнішнього незалежного моніторингу державної та регіональних програм розвитку сільського зеленого туризму.

2.2. Стан та перспективи розвитку сільського туризму

Один зі способів залучення місцевого населення до підприємницької діяльності в сільських районах України - розвиток сільського туризму. Цей напрямок використовує потенціал людських ресурсів території та природних ресурсів, які можуть приваблювати туристів, бажаючих відновити свої фізичні та духовні сили у мальовничих сільських районах. Окрім того, розвиток сільського туризму може мати позитивний соціально-економічний ефект, зокрема, створення нових робочих місць, підвищення рівня економічного розвитку території та відтворення продуктивних сил суспільства. Розвиток

туристично-рекреаційної галузі також може сприяти відновленню та поширенню соціально-культурних закладів у селах та створенню нових видів підприємницької діяльності в сфері гостинності та розваг.

Формування внутрішнього туристичного потоку, включаючи сільський туризм, знаходить свою підтримку у положенні статті 45 Конституції України [7], яка гарантує право на відпочинок та щорічну відпустку. Крім того, діяльність у сфері сільського туризму визначається згідно зі статтею 1 Закону України "Про особисте селянське господарство" [18], яке регулює функціонування особистих селянських господарств.

Забезпечення сталого розвитку регіону вимагає вирішення комплексу проблем, пов'язаних з якістю навколишнього середовища та взаємодією між природою та суспільством. Сучасна концепція сталого розвитку регіону покладає акцент на необхідність створення збалансованої системи, яка враховуватиме взаємозв'язок між природним середовищем, рекреаційно-туристичною діяльністю та соціально-економічними інтересами різних соціальних груп населення [12].

Як свідчать статистичні дані в Україні кількість офіційно зареєстрованих садиб сільського (зеленого) туризму у 2017 р. становила 377 од., що на 142 од. більше ніж у 2015 р. та на 2 од. більше ніж у 2016 р., відповідно темп росту склав 60,4% і 0,5%. За декілька останніх років в Україні вже чітко виділилися регіон - лідер щодо розвитку сільського туризму, а саме: західний регіон (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області) що підтверджують офіційні статистичні дані. Так, беззаперечним лідером є Івано-Франківська обл. де у 2017 р. налічувалося 306 садиб сільського (зеленого туризму), що на 127 од. більше ніж у 2015 р. та на 1 од. більше ніж у 2016 р., відповідно темп росту склав 70,9% і 0,3%. Друге місце посідає Чернівецька обл. з 16 садибами у 2017 р., що на 2 од. більше ніж у 2015 р. та на 1 од. менше ніж у 2016 р., відповідно темп росту склав 6,7% і -5,9%. На третьому місці за кількістю офіційно зареєстрованих садиб сільського зеленого

туризму знаходиться Львівська обл. де у 2017 р. налічувалося 14 од., що на 2 од. більше ніж у 2015 р. та на 2 од. менше ніж у 2016 р., відповідно темп росту склав 16,7% і -12,5%. [27]

За період з 2015 по 2017 роки, кількість людей, які відпочивали в садибах сільського зеленого туризму в Україні, зросла на 33317 осіб і становила 82570 осіб у 2017 році. У порівнянні з 2016 роком, це число зросло на 2679 осіб, що представляє темп росту відповідно 3,4%.

Івано-Франківська область відзначається як беззаперечний лідер, де у 2017 році розмістилось 55096 осіб, що на 30058 осіб більше, ніж у 2015 році, але на 701 особу менше, ніж у 2016 році. Це відповідає темпу росту відповідно 120,0% і -1,3%.

Чернівецька область займає друге місце за кількістю офіційно розміщених осіб у садибах сільського зеленого туризму в 2017 році - 6974 особи, що на 6959 більше, ніж у 2015 році, і на 60 осіб менше, ніж у 2016 році.

Хмельницька область посідає третє місце з кількості офіційно розміщених осіб у садибах сільського зеленого туризму в 2017 році з 3797 особами, що на 560 менше, ніж у 2015 році, і на 317 менше, ніж у 2016 році. Це відповідає темпу росту відповідно -16,3% і -7,0%.

У 2015-2017 роках, доходи від наданих послуг садиб сільського (зеленого) туризму в Україні (без ПДВ, акцизного податку і аналогічних платежів) зросли значно, з 18369,0 тис. грн. в 2015 році до 53594,4 тис. грн. в 2017 році. Зростання становило 191,8% в 2017 році порівняно з 2015 роком і 28,0% порівняно з 2016 роком. Лідером за кількістю отриманих доходів є Івано-Франківська область, де доходи від садиб сільського (зеленого) туризму в 2017 році становили 39214,9 тис. грн., зростання склало 271,6% в 2017 році порівняно з 2015 роком і 28,0% порівняно з 2016 роком. На другому місці знаходиться Львівська область, де доходи від наданих послуг у 2017 році становили 4980,1 тис. грн., зростання склало 78,9% порівняно з 2015 роком і 21,6% порівняно з 2016 роком. Чернівецька область зайняла третє місце за кількістю отриманих доходів, де

доходи від наданих послуг у 2017 році становили 2741,4 тис. грн., зростання склало 58,9% порівняно з 2015 роком і 4,9% порівняно з 2016 роком.

У 2017 році фактичні витрати на один день перебування в садибах сільського туризму в Україні становили 248,1 грн. Це означає зростання на 94,4 грн. порівняно з 2015 роком та на 51,0 грн. порівняно з 2016 роком. Темп росту витрат у 2017 році склав 61,7% в порівнянні з 2015 роком і 25,9% в порівнянні з 2016 роком.

Миколаївська область має найвищі витрати, де вони склали 399,3 грн. у 2017 році. Це означає збільшення на 99,3 грн. порівняно з 2015 роком і на 10,2 грн. порівняно з 2016 роком. Темп росту становив 33,1% відносно 2015 року і 2,6% відносно 2016 року.

На другому місці знаходиться Закарпатська область з витратами у розмірі 317,3 грн. у 2017 році, що є збільшенням на 214,5 грн. порівняно з 2015 роком і на 81,1 грн. порівняно з 2016 роком.

Третє місце за фактичними витратами на один день перебування займає Волинська область, де у 2017 році було витрачено 286,4 грн. Це означає збільшення на 30,6 грн. порівняно з 2015 роком і на 21,9 грн. порівняно з 2016 роком.

У 2017 році середня тривалість перебування в садибах сільського туризму в Україні становила 2,6 доби, що є збільшенням на 0,4 доби порівняно з 2015 роком і на 0,1 доби порівняно з 2016 роком.

Максимальна середня тривалість перебування розміщених осіб у садибах сільського туризму у 2017 році [6].

Важливо відмітити, що Україна має всі передумови для розвитку сільського відпочинку, який можна розглядати як унікальну форму підсобної господарської діяльності у сільському середовищі, яка базується на використанні природного та культурного потенціалу регіону. Також це можна розглядати як форму малого підприємництва, яка може сприяти зменшенню проблеми безробіття в сільських районах, поліпшенню добробуту місцевого населення та

повнішому використанню природних та історико-культурних ресурсів сільської місцевості. Розвиток сільського відпочинку має реальну державну перспективу та може значно поліпшити соціально-економічну ситуацію в сільських районах.

Сільський туризм може сприяти стабільному і динамічному зростанню доходів бюджету, а також стимулювати розвиток різних секторів економіки, таких як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство та інші.

Сільський відпочинок має велике національне значення в Україні, оскільки він сприяє збереженню та оживленню етнографічної самобутності.

В першу чергу, сільський відпочинок сприяє відродженню та розвитку традиційної культури, включаючи народну архітектуру, мистецтво, промисли - все, що створює місцевий колорит. Це разом з природно-рекреаційними факторами приваблює відпочиваючих. [27].

Також, через сільський відпочинок мешканці міст з масовою культурою можуть познайомитися з справжніми українськими традиціями і звичаями.

З метою успішного розвитку відпочинку в сільських етнографічних районах України необхідно створювати стратегію відродження та розвитку традиційної культури. Це охоплює всі аспекти господарської діяльності, народної архітектури, мистецтва, промислів та духовних цінностей, які стануть привабливими для індивідуального відпочинку в етнографічних районах. Крім того, це сприятиме представленню України на міжнародній арені та привертанню іноземних туристів.

Сільське населення України здатне отримувати реальні доходи у сфері сільського туризму від таких видів діяльності, як:

- облаштування туристичних маршрутів;
- облаштування й експлуатація стоянок для туристів;
- робота гідом чи екскурсаводом;
- транспортне обслуговування туристів;
- єгерська діяльність (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- прокат туристичного спорядження;

- послуги приймання туристів;
- кулінарні послуги;
- підготовка культурних програм;
- народні промисли;
- виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування;
- реалізація туристам ягід та грибів.

Крім цього, власники сільських осель повинні нести відповідальність за організацію відпочинку в своїх закладах, оскільки низька якість обслуговування може відлякати клієнтів.

Гості, які відпочивають у селі, мають очікувати привабливих краєвидів та комфортних умов проживання, які повинні відповідати санітарним і гігієнічним стандартам. Сільська громада повинна піклуватися про чистоту, естетику та зелені насадження, а господарі осель мають використовувати вільні території, враховуючи інтереси відпочиваючих.

Якість умов проживання є важливою складовою відпочинкової пропозиції і має гарантувати комфортний сон, особисту гігієну та належне харчування. Господарі повинні керуватися рекомендаціями з категоризації сільського житла, щоб мати можливість надавати рейтинги та інформувати про якість умов проживання у рекламних матеріалах, що сприятиме збільшенню попиту на відпочинок та доходам господарів.

Багато господарів у сільських районах пропонують послуги харчування, які базуються на продуктах з їхнього власного господарства. Однак, для туристів, які відпочивають у селі, це не обов'язково, оскільки це є лише одним з характерних елементів сільського відпочинку.

Зазвичай, багато відпочиваючих скаржаться на недостатню кількість інформації щодо відпочинку. Тому, визначники якості проживання, такі як інформаційні знаки на дорогах і біля осель, а також в самій оселі, є надзвичайно важливими.

Важливі відомості про те, що організація прийому гостей сприятиме зміцненню індивідуальних господарств селян у регіоні. Така ініціатива може зацікавити селян у збереженні сільських ландшафтів та довкілля, тому що вони матимуть більший інтерес у цих питаннях. Крім того, сільський туризм може сприяти розвитку лісівництва, збільшуючи джерела його доходів.

Хоча сільський відпочинок в Україні, зокрема в Карпатському регіоні, має багату історію, його майбутнє ще не зовсім визначене. Наразі немає впевненості, чи стане цей вид відпочинку повноправним учасником національного туристичного ринку, чи можливе збільшення відсотку відпочиваючих у сільських оселях до 15-20% від загальної чисельності туристів, подібно до ситуації у Франції. Існують різні сценарії подальшого розвитку в Україні - як песимістичні, так і оптимістичні.

Ймовірно, при відсутності ефективної державної політики у цій галузі, сільський відпочинок може залишитися у напівлегальному статусі, без чіткої організаційної структури та недостатньою інформаційно-маркетинговою діяльністю, функціонуючи як додатковий елемент до інших напрямків туризму.

З іншого боку, згідно з оптимістичними науковими прогнозами, сільський туризм, зокрема в Карпатському регіоні, може стати потужним сегментом ринку та займати від 35 до 45% усіх туристичних потоків у цьому регіоні.

Українські містяни мають різні думки про сільський відпочинок, від неприйняття до захоплення екологічністю та економічністю. Однак це свідчить про те, що багато людей не мають достатньої інформації про цю форму відпочинку. Перші покоління городян можуть бути скептичними до сільського відпочинку через тісний зв'язок зі сільською місцевістю, відвідини родичів та участь у сільськогосподарських роботах не вважаються відпочинком.

З іншого боку, українські міста мають категорії людей, які сприймають ідеї сільського відпочинку, такі як мешканці промислових центрів, городяни 3-4 покоління, шанувальники українських народних традицій та люди з низьким

доходом. Проте, останні рекламні акції більше звертали увагу на привабливі сторони села, а не на технологічні та економічні аспекти.

Отже, потрібно пропонувати різноманітні форми сільського відпочинку, проводити спеціальні рекламні акції для різних категорій людей та створювати механізм для забезпечення реальних відпочиваючих для сіл в регіоні.

Міжнародне сприйняття сільського відпочинку в Україні може бути сприйняте по-різному. З одного боку, Україна часто сприймається як аграрна країна, що є однією з європейських житниць, з збереженим сільським укладом життя, наявністю багатой культурної спадщини, незнищеною природою та гостинними господарями. З іншого боку, низький стандарт житла та його обмежена технічна забезпеченість можуть не приваблювати іноземних туристів, а також необлаштованість сіл та обмежені можливості для активного відпочинку можуть зменшити інтерес до відпочинку в сільській місцевості.

Однак, міжнародний попит на сільський зелений туризм ще не повністю визначений. Проблемою є відсутність знання іноземних мов серед господарів агроосель, що ускладнює приїзд іноземних туристів з інших країн. Наше дослідження показало, що 20% господарів не знають жодної іноземної мови, тоді як інші мають обмежені знання. Також важливою є проблема відповідного навчання власників агроосель прийомам обслуговування та іноземним мовам.

Усе ж, існують потенційні клієнти, які зацікавлені в сільському зеленому туризмі в Україні, такі як шанувальники "сентиментального" туризму, українська діаспора у США і Канаді, аматори етнографічного та екологічного туризму. Для активізації руху іноземних туристів на сільські території необхідно налагодити тіснішу взаємовигідну співпрацю з турфірмами та зробити кроки щодо облаштування житла, забезпечення санітарно-гігієнічних стандартів, благоустрою території та впорядкування привабливих місць. Якщо власники агроосель та сільських громад не зроблять необхідних кроків, то сільський зелений туризм в Україні не зможе конкурувати зі своїми західними сусідами, такими як Польща, Словаччина та Румунія.

У цьому аспекті важливим є також налагодження тіснішої взаємовигідної співпраці з турфірмами, які можуть сприяти активізації руху іноземних туристів у села з метою короткотривалого відпочинку, ознайомлення з традиціями, участі у фестивалях і сільськогосподарських роботах. Але якщо власники агроосель, сільських громад не зроблять зустрічних кроків щодо облаштування житла, забезпечення його санітарно-гігієнічного стандарту, благоустрою села, впорядкування привабливих місць, то відпочинок на сільських територіях регіону не зрушиться з місця.

У Карпатському регіоні є значні рекреаційні ресурси, тому перспективи розвитку сільського відпочинку тут можуть бути потенційно сприятливими. Щоб досягти успіху в цій галузі, необхідна активна співпраця з рекреаційними природно-заповідними установами регіону. Згідно зі статтею 9 Закону України "Про природно-заповідний фонд України"[29]., використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду можливе в оздоровчих та інших рекреаційних цілях, якщо дотримуватися природоохоронного режиму. Карпатський регіон має потужні природно-рекреаційні можливості, зокрема, національні парки та біосферні заповідники.

Рекомендації "World Trade Organization"[40], щодо розробки загальних стратегій та законодавчих актів для досягнення цілей сталого розвитку є важливими. На всіх адміністративних рівнях потрібно підтримувати сільський зелений туризм, оскільки це важлива підтримка для сільського населення та господарства.

Важливо зазначити, що саме сільський зелений туризм може допомогти малим поселенням України вижити в сучасних економіко-демографічних умовах, оскільки вони приваблюють відвідувачів своєю специфічністю.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід організації сільського туризму

У зв'язку з різноманітною специфікою сільського туризму в Україні, яка залежить від регіону та рівня надання послуг у готелях, міні-готелях та інших формах проживання, туристичний продукт відрізняється від міського. Тому стала актуальною проблема категоризації туристичних послуг, що базується на типі проживання для туристів, його рівні комфортності та наявності додаткових послуг, таких як готування їжі, задоволення побутових потреб та екскурсійний супровід. В розвинутих країнах Європи, де сільський туризм вже розроблений та має великий досвід обслуговування туристів, впроваджена система категоризації житлових приміщень та сертифікації агрорекреаційних послуг. [23].

У Ісландії, зокрема, існує поділ агрооселей на три категорії, а також некатегоризовані варіанти проживання з різним рівнем комфортності, які включають сніданки. Крім категоризації номерів, існує також категоризація гостьових будинків (категорії А, В, С, Д), яка встановлює загальні вимоги до осель, а також надає додаткові засоби обслуговування та комфорту. У країнах Північної Європи діє система категоризації осель, подібна до готельної, де рейтинги від 1 до 5 зірок відповідають встановленим вимогам до розміру будинків та їх обладнання.

У Франції існують набагато вищі стандарти для сільського житла, яке використовується для розміщення туристів в агрооселях, а також існує процедура їх сертифікації. Ці агрооселі поділяються на чотири категорії, які включають в себе все, починаючи від простих сільських будиночків і закінчуючи віллами та приватними історичними замками. Кожен номер оснащений відповідною побутовою технікою, він внутрішньо оформлений і відповідає високим національним стандартам сервісу туристичного обслуговування. Крім

того, існує спеціальна категорія сертифікованих агроосель для інвалідів, а також програма дитячого відпочинку в сільській місцевості під час шкільних канікул, яка передбачає проживання дітей у сільських сім'ях. Для автотуристів також розроблена програма, яка включає широку мережу сертифікованих кемпінгів трьох категорій, виділені місця для встановлення наметів і проведено інженерне облаштування цих територій. [31]

Згідно з оцінками фахівців, у Франції розроблено різноманітні напрямки агротуризму, які враховують регіональні та етнографічні особливості, визначні місця та спеціалізації сільського господарства. Серед цих напрямків можна виділити агрооселі на узбережжі, ферми зі скаковим спортом, винні агросадиби, гірськолижні шале, рибацькі оселі, проживання в родових замках, помістях та палацах. Крім того, для туристів пропонуються різноманітні екологічні екскурсії та відповідне матеріальне забезпечення.

Значний інтерес викликає поділ сільських агроосель на категорії в Іспанії. Зокрема, виділяються три класи агроосель і такі основні типи розміщення туристів:

1) розміщення на фермах і в садибах в одному будинку чи на одній території з власниками, в окремих кімнатах, спеціально обладнаних для прийому туристів. Спокій і невтручання в особисте життя туристів гарантуються.

2) розміщення в номерах сільських готелів, спеціально для цього облаштованих (HR – hotel rural).

3) розміщення в історичних будинках (замках, палацах, монастирях), розташованих у сільській місцевості чи невеличких містечках (CA – castilo).

4) оренда цілого сільського будинку однією родиною чи групою туристів (CR – casa rural).

Дуже цікавий досвід європейських сусідів України, зокрема Польщі, викликає глибокий інтерес [23]. Сільський туризм в Польщі активно розвивався в 1990-ті роки і був спрямований на створення комфортних умов для проживання та відпочинку з метою приваблення іноземних туристів.

Як і в Україні, розвиток сільського туризму в Польщі має такі особливості, як глибока диференціація природно-географічних умов та економічна нерівномірність розвитку різних територій, включаючи міста і сільські райони, а також історичне минуле конкретних територій та традиції відпочинку, що склалися протягом останніх десятиріч.

У Польщі сільський туризм відомий як "господарська гостинність", і селяни, які бажають займатися цією сферою, отримують підтримку, оскільки на них не поширюється законодавство, що регулює господарську (підприємницьку) діяльність та визначає поняття підприємця та підприємства.

Це означає, що селяни, які відкривають господарство для сільського туризму, мають право повноцінно господарювати без додаткових обов'язків, які вимагаються від інших підприємців згідно з законодавством. Вони можуть надавати послуги, такі як продаж страв, здача кімнат, місця для наметів та інші послуги, пов'язані з перебуванням в господарстві. Для цього селяни повинні мати статус господаря, який самостійно займається сільськогосподарською діяльністю за власний рахунок і є власником сільського господарства

У законодавстві Польщі чітко визначені поняття "агротуристичні послуги", "селянин (господар)" та "сільське (селянське) господарство", що відрізняє діяльність у сфері сільського туризму від інших видів туристичних послуг, які підпадають підприємницькому законодавству. Оскільки сільський туризм не вважається підприємницькою діяльністю, грошові винагороди за такі послуги не підлягають оподаткуванню ПДВ. Крім того, у деяких випадках можлива звільнення від оподаткування отриманих доходів від здачі кімнат, за умови, що житловий будинок, в якому здаються кімнати, належить до сільського господарства, кімнати здаються відпочиваючим на тривалий термін, кімнати розташовані в житловому будинку на сільській території, і кількість здаються кімнат не перевищує п'ять.

В Угорщині уживаються різні словосполучення, такі як "сільська хутірська гостинність", "сільський туризм", "сільський аграрний туризм" та інші, щоб описати діяльність у сфері сільського туризму. Це пояснюється тим, що сільський туризм розглядається як частина господарської діяльності, яку зазвичай здійснюють місцеві жителі у своїх сімейних господарствах, використовуючи власні садиби. Загальні правила для цієї діяльності встановлені у нормативних актах, які регулюють правила ведення сімейних господарств, без додаткових обмежень або обов'язків для тих, хто займається сільським туризмом. Згідно з угорським законодавством, регулювання відносин, пов'язаних з господарюванням у сімейних агрогосподарствах, не підпадає під дію нормативних актів, що визначають правила підприємницької діяльності. Особисті доходи, отримані від використання власної нерухомості для відпочинку в сільській або хутірській місцевості, не підлягають оподаткуванню, якщо таке використання не перевищує 10 ліжко-місць, а річний дохід від цієї діяльності не перевищує 300 тисяч форинтів (10 мінімальних місячних зарплат), і особа проживає в нерухомості, яка використовується для цих цілей і є місцем постійного проживання.

У Європейському Союзі розвиток сільського туризму є важливим фактором для підвищення економічного становища сільських територій країн-членів ЄС. Це призводить до зростання кількості агрооселей, які пропонують можливість відпочинку у сільській місцевості, набагато більшу, ніж кількість готелей у Європі. В Великій Британії, наприклад, Національна організація сільського туризму та агротуризму зареєструвала 1100 агрооселей, що забезпечують понад 380 тис. робочих місць та служать основним джерелом доходів для 25 тис. малих бізнесів у сільській місцевості Англії (окрім Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії). У сільських агрооселях є різноманітний вибір проживання для туристів: від сучасних житлових будівель до будинків із солом'яним дахом, від окремих по-сучасному умебльованих кімнат до проживання в одному будинку з сільським господарем. Природні красоти та

історико-архітектурна спадщина сільської місцевості є привабливими для сільських туристів, і на тлі цього розгалужений спектр об'єктів сільського туризму та сертифіковані послуги доповнюють туристичний відпочинок в сільській місцевості. Щоб донести інформацію про можливості відпочинку в сільській місцевості до населення, Національна організація випускає рекламно-інформаційні каталоги, а також активно використовується реклама для залучення туристів.

У сільському туризмі Іспанії спостерігається цікава особливість - за останні роки кількість іноземних туристів, які обирають відпочинок у сільських агрооселях, майже рівна кількості місцевих туристів. Ця тенденція продовжується, і в сільській місцевості Іспанії вже є близько 27 тисяч ліжко-місць, з яких деякі розташовані у 750 категоризованих сільських готелях. Каталоги агроосель можна знайти в офісах асоціацій агротуризму та на офіційному веб-сайті.

Сектор агротуризму в Австрії викликає значний інтерес з боку областей Карпатського регіону України. В країні функціонує понад 15 тисяч агротуристичних господарств з 170 тисячами ліжками, що становить кожне сьоме туристичне ліжко в країні. Туристи особливо зацікавлені у традиційних фермерських заняттях, таких як вигін худоби на альпійські луки, виготовлення молокопродуктів, збір лісових ягід і цілющих альпійських трав. Також вони зацікавлені в програмах активного гірського, екстремального та екологічного туризму, аналогічних до тих, що існують у Румунії.

У Румунії Національна асоціація сільського, екологічного та культурного туризму нараховує понад 3,25 тисячі членів та понад 2,5 тисячі сільських осель з 11 тисячами ліжками. Особливо активно розвивається цей напрямок туризму в Південних Карпатах, і зорієнтований на збереження навколишнього середовища та ознайомлення з етнокультурними традиціями місцевого населення.

Україна проявляє особливий інтерес до досвіду розвитку сільського туризму в Польщі [9]. У Польщі вже було створено 14 воєводських співтовариств

і об'єднань, до складу яких входить 60 повітових, гмінних та інших місцевих (локальних) об'єднань та туристичних організацій. Більшість з них належить до Польської федерації сільського туризму "Гостинне Господарство". Розвиток сільського туризму відзначається особливим успіхом у Великопольському воєводстві, де було створено 14 товариств, які об'єднують 438 агротуристичних господарств з 4720 ліжками. Відпочинок у сільській місцевості стає привабливим для міських жителів завдяки численним природним принадам, таким як різноманітні краєвиди, ліси та озера, а також наявній архітектурно-культурній спадщині, яка включає палаци, музеї та культові споруди. Розвинена комунікаційно-туристична інфраструктура, така як швидкий доступ до численних готелів та відпочинкових центрів, постійний та якісний зв'язок з навколишніми населеними пунктами, також сприяє зростанню популярності сільського туризму.

Доречно висвітлити і роль Європейської федерації фермерського та сільського туризму («EuroGites»), в яку об'єдналися усі національні організації сільського агротуризму країн Європи наприкінці 1990-их років. Її основною метою є [36]:

- всебічна популяризація цінностей відпочинку в сільській місцевості;
- вивчення та збереження потенціалу сільського туризму в Європі;
- сприяння розвитку сільського зеленого туризму в усіх аграрних регіонах Європи;
- запровадження принципів сталого туризму для різних форм організації відпочинку в сільській місцевості;
- цільове інвестування проектів розвитку сільського туризму, які базуються на принципах збереження біотичного, ландшафтного й етнокультурного різноманіття Європи та сприяння розширенню зайнятості сільського населення;

– надання різноманітної допомоги організаторам сільського зеленого туризму.

В 1969 році у Великобританії був прийнятий Закон про розвиток туризму, який став основою сучасної системи регіональної організації туризму. Туризм є популярним у Великобританії протягом усього року, включаючи літні канікули і Різдво. Національна організація сільського туризму та агротуризму надає акредитацію сільським оселям. Це стимулює англійських фермерів об'єднуватись для надання різноманітних послуг у своїх будинках. Наприклад, у південно-західній Англії відновлюють старі ферми, які користуються успіхом у туристів, де поєднується підвищений рівень комфорту з частково збереженими старими меблями.

У Німеччині багато одноденних гостей з країн Східної Європи, зокрема з Польщі, приїжджають для шопінгу. На початку 1980-х років в Німеччині була розроблена концепція розвитку туризму в периферійних регіонах, яка передбачала поширення доступного природного відпочинку на туристичному ринку без використання дорогої інфраструктури та забезпечення комфортних умов проживання. Господарі, що надають проживання для до 8 гостей, звільняються від сплати податків.

Іспанія та Франція вважаються лідерами в сільськогосподарському туризмі. Франція має особливість привабливості для туристів старих селищ без імітацій. Сільський (зелений) туризм у Франції пропонує більш комфортний відпочинок, ніж у країнах Південної Європи. У Франції існує Національна організація будинків відпочинку і зеленого туризму, а у 1967 році урядом Франції був прийнятий план спільного розвитку сільської місцевості та туризму в Аквітанії за фінансової підтримки приватного сектору та координації урядової комісії. За цим планом прибережний район розділявся на 16 секторів, з яких дев'ять були обладнані пляжами, зонами відпочинку на озерах і місцями розміщення для водних видів спорту. Решта, так звані зелені зони, передбачали

збереження ландшафту та дикої природи. У Франції існує кілька категорій садиб, які відрізняються за етнографічними ознаками, такі як садиби Шампані, Провансу, Гасконії, Нормандії та Савойї. Крім того, є спеціальні категорії агроосель, які пропонують відпочинок для інвалідів, дитячий відпочинок в сільській місцевості під час шкільних канікул та відпочинок господарям разом з їх домашніми улюбленцями. Якість такого відпочинку контролюється і сертифікується Міністерством охорони здоров'я і соціального забезпечення Франції, а також Міністерством молоді та спорту. Підтримку розвитку курортних сіл у країні забезпечує інвестиційна програма «Gotes de France programme chalets-loisirs».

У 1983 році в Італії був прийнятий важливий закон, спрямований на розвиток туризму і готельної індустрії, який створив регіональні органи управління туризмом і визначив їхню діяльність. В 90-х роках минулого століття завдяки спеціальному оподаткуванню для сільськогосподарських підприємств в Італії з'явилися престижні котеджі та пансіони не нижче 3-зіркового рівня. В країні зросло зацікавлення перебуванням в монастирях, поруч з якими виникли спеціалізовані готелі. Наприклад, один з монастирів поблизу Сієни має свій власний готель і обслуговується черницями-августинками.

Австрія відома своїм іміджем країни з чистим повітрям та гостинністю, де міжнародний та внутрішній туризм мають високий рівень. Тут приваблює прихильників сільського туризму природа, архітектура та екологічно чисті продукти. Інфраструктура туризму у країні була сформована ще в 1960-х роках, а селяни, які приймають гостей, мають пільги з оподаткування. В Австрії туризм об'єднує малі та середні сімейні ферми, які відповідають певним вимогам, таким як наявність душі, балкону, достатньої житлової площі та загального приміщення для спілкування. Згідно з австрійською конституцією, туризм перебуває у віданні провінцій, які разом з обмеженим впливом федерального уряду формують основні напрямки політики його розвитку. Політика туризму також визначається рішеннями Австрійського туристичного конгресу. [10]

Організація сільського туризму на Балканах здебільшого здійснюється місцевими органами влади та громадськими організаціями, що сприяє включенню місцевого населення в процес розвитку туризму та забезпечує збереження традицій та культурної спадщини. Також у деяких країнах існують національні програми, що спрямовані на підтримку та розвиток сільського туризму.

На Балканах поширені проекти та ініціативи зі створення мережі сільських готелів та котеджів, що відповідають встановленим стандартам якості. Ці проекти сприяють поліпшенню обслуговування та забезпечують зручності для туристів, що робить сільський туризм на Балканському півострові більш привабливим.

Литва, Латвія та Естонія є перспективними напрямками для розвитку сільського туризму в Прибалтійських країнах. Їх багата історія, культура, різноманітна природа та привабливі місцевості привертають туристів.

В кожній з цих країн сільський туризм організовується на рівні регіонів та муніципалітетів. У Литві та Латвії функціонують агротуристичні ферми, де туристи можуть проживати в комфортних кімнатах, смакувати місцеві страви та продукти, відвідувати фермерські ринки та фестивалі.

Агротуризм є поширеним видом туризму в Литві, де гості агротуристичних ферм можуть насолоджуватися сільським життям, познайомитися з місцевою культурою та традиціями, а також скуштувати литовську кухню та екологічно чисті продукти.

У Литві діє Асоціація агротуризму та сільського туризму, яка об'єднує понад 100 ферм. Багато агротуристичних ферм розташовані у вишкоджіох районах Литви, де збереглася старовинна архітектура та місцеві традиції.

Серед популярних агротуристичних ферм у Литві можна виділити такі:

- "Laukuva" - агротуристична ферма на півночі Литви, де гості можуть насолоджуватися пейзажами країни та спробувати місцеві продукти;

- "Stakliškės" - ферма, розташована неподалік від столиці Литви, Вільнюса, де гості можуть насолоджуватися красою природи та сільським життям;
- "Bertašiūnai" - агротуристична ферма, де гості можуть дізнатися про литовську культуру та традиції, а також відвідати музей сільського життя.

Більшість агротуристичних ферм в Литві пропонують проживання в готельних номерах або можливість оренди окремих кімнат. Також на фермах доступні різноманітні активності, такі як велосипедні прогулянки, верхова їзда, риболовля та інші.

В Естонії сільський туризм поєднується з екотуризмом та активним відпочинком, таким як велосипедні тури, піший туризм та водні види спорту.

Естонія пропонує розмаїття можливостей для піших прогулянок та маршрутів для туристів. Від сіл до міст, від моря до озера, через ліси та поля - кожен знайде щось для себе.

Один із найпопулярніших місць для піших прогулянок є Національний парк Лахемаа, де можна побачити різноманітні ландшафти, включаючи ліси, болота, пляжі та природні пам'ятки. Лахемаа пропонує багато маршрутів для пішохідних прогулянок різної довжини та складності, включаючи водоспади та інші цікаві місця.

Іншим популярним регіоном для піших прогулянок є Охе та Іда-Вірумаа на сході країни. Тут можна знайти численні маршрути, що проходять через гірські масиви та ліси. В районі Охе також розташовані багато озер, які можна обійти пішки.

У Північній Єстонії, особливо в районі Алутагузе, можна знайти красиві піщані дюни та пляжі. Тут також існують численні маршрути для пішохідних прогулянок.

Усі маршрути для пішої прогулянки добре позначені, а національні парки та інші природні райони забезпечують різноманітні послуги для туристів, включаючи оренду велосипедів, каное та інше спорядження. Крім того, у більшості національних парків є добре обладнані туристичні центри, де можна

отримати інформацію про маршрути, послуги та інші корисні поради для подорожей.

Кожна країна має свої програми підтримки сільського туризму, що включають створення маршрутів, навчання та консультації для господарів агротуристичних ферм, фінансову підтримку та інші заходи.

Також у Прибалтійських країнах дедалі більше уваги приділяється розвитку сільського туризму з екологічним підходом, що допомагає зберегти природні ресурси та розвивати екологічно чисті форми туризму.

3.2. Перспективи застосування іноземного досвіду для організації сільського туризму в Україні

Сучасні тенденції сільського розвитку у всьому світі спрямовані на розширення економічної бази сільських територій шляхом диверсифікації галузей промисловості, розвитку сфери послуг, транспортної інфраструктури, телекомунікацій та зв'язку. Ці заходи сприяють модернізації сільських областей і роблять їх більш привабливими для мешканців міст.

Останнім часом спостерігається зміна у загальних тенденціях багатьох країн, коли сільські мешканці виявляють бажання переїхати до міст для здобуття роботи, заснування сім'ї та придбання житла. Однак, в розвинених країнах ця ситуація поступово змінюється. Дедалі більше мешканців міст, зокрема великих, вирішують переїхати до сільських районів та переносити свій бізнес сюди.

Наприклад, у Великій Британії тільки близько 15% підприємницьких структур в сільській місцевості пов'язані з сільським та лісовим господарством; у Баварії (Німеччина) в більшості земель змінюють традиційний тип сільськогосподарської діяльності на туристично-оздоровчий. Ці тенденції мають своє пояснення. Життя у великому місті накладає певні обмеження, звикнути до яких може далеко не кожен. Тому люди повертаються у сільську місцевість, переїжджають ближче до живої природи. Втім, переселяючись на сільські

території, городяни, в той же час, прагнуть не їхати далеко від адміністративних центрів, з якими їх пов'язує робота.

Завдяки такій тенденції в багатьох розвинених країнах населення в сільській місцевості починає збільшуватися, особливо в останні роки.

В США протягом 1980-х років населення сільських районів зростало середньорічним темпом 3%. Протягом наступного десятиліття цей приріст зрос до 10%.

Подібні процеси спостерігаються в Англії, де з 1971 по 1996 рік чисельність сільського населення зросла майже на 24%.

У Польщі після 2000 року спостерігається прискорене зростання чисельності сільського населення.

Однак, більш поширеним явищем є відвідування міськими жителями сільських територій з метою відпочинку, отримання нових знань та емоцій, особливо серед дітей та підлітків. Мешканці міст приваблює краще навколишнє середовище, особливості сільського життя, близькість до природи і можливість прямого контакту з нею.

Вищий рівень доходів міського населення, яке готове витратити гроші у сільській місцевості, стимулює зростання платоспроможного попиту, розвиток галузей матеріального і нематеріального виробництва, сфери послуг та інших економічних секторів на сільських територіях. Це створює додаткові можливості для селян у започаткуванні наглядно-малого бізнесу, який не пов'язаний з сільським господарством.

Сільські території мають унікальні ресурси та умови, які дозволяють мешканцям розвивати різноманітні види діяльності, що приваблюють мешканців міст. Такі підприємницькі можливості значно змінюються в залежності від конкретної місцевості і можуть бути індивідуальними для кожного села.

У сільській місцевості значна частина життєвих потреб задовольняється за рахунок природних ресурсів та місцевої культури, що створює унікальні умови для малого бізнесу і різноманіття підприємницьких можливостей.

Важливо тільки поглянути на наявні ресурси більш уважно, помітити їх нетрадиційну корисність та реалізувати її.

Останнім часом зростає популярність сільського туризму серед людей, які шукають спокійних природних місць для відпочинку, де повітря чисте, атмосфера дружня, а ціни на відпочинок доступні. В Україні такий вид бізнесу успішно розвивається в районах з цікавими об'єктами для туристів, такими як історичні та культурні пам'ятки, море, гори і т.д.

Масовий розвиток сільського зеленого туризму у світі почався у другій половині 20-го століття, коли у Великобританії та США з'явилася концепція "Bed & Breakfast" - тимчасове проживання на кілька днів у вільних кімнатах будинків незалежно від їх розташування(табл. 1) [31].

Таблиця 1.

Класифікація баз відпочинку, які належать до типу «Bed & Breakfast»

Найменування	Характеристика	Особливість
Bed & Breakfast cottage	Найнятий котедж у курортно-рекреаційній зоні, на території, яка має статус сільській місцевості або відноситься до курорту	Розташування на березі моря, озера або в горах
Bed & Breakfast farm vacation	Сімейний відпочинок з дітьми в мальовничій сільській місцевості з цінними рекреаційними ресурсами	Можливість відпочинку у «домашній» атмосфері дітей різних вікових груп окремо від батьків
Bed & Breakfast homestay	Проживання в будинку господаря сільської садиби спільно з його сім'єю в окремих кімнатах для гостей	Знайомство з традиціями, культурою, побутом тієї сім'ї з якою проживають гості

Bed & Breakfast farmstay	Проживання у будинку фермера або у кемпінгу на території фермерського господарства	Вживання в їжу продуктів, вирощених самим господарем садиби, участь у сільськогосподарських роботах на фермі
-----------------------------	---	---

Експерти Світової Туристичної Організації розробили стандартну систему класифікації засобів розміщення для туристів, яка включає колективні та індивідуальні варіанти. Різні країни використовують різні символи та категорії для позначення класу засобів розміщення. Наприклад, в Ісландії існує категоризація сільського житла за 3 рівнями номерів та будинків гостьового типу з категоріями А, В, С, D, Е, F, G. У Південній Європі застосовується система категоризації агросадиб від 1 до 5 зірок. [31].

У США та Великобританії особливо поширена концепція "Bed & Breakfast", яка стала популярною. В початку ХХІ століття індустрія сільського туризму була визнана експертами Всесвітньої Туристичної Організації (ВТО) значним і найбільш динамічно зростаючим сектором світового туристичного господарства. Обсяг надання агротуристичних послуг в постіндустріальних країнах наразі перевищує обсяги розширення готельної бази і курортних послуг в цих країнах приблизно в 2-4 рази.

Виникає потреба у виокремленні особливостей організації сільського зеленого туризму у світі.

Таблиця 2.

Особливості організації сільського зеленого туризму у різних країнах

Країна	Особливість організації сільського зеленого туризму
Італія	агротуристичний бізнес тісно пов'язаний з курортним, міжнародна спеціалізація астрономічний і дегустаційний туризм
Австрія	зайнятість гостей у збірці трав, приготуванні молокопродуктів, вигоні худоби, активний гірський та екологічний туризм
Фінляндія	будиночки без господарів, розміщені на берегах заповідних озер та річок
Румунія	діє Національна асоціація сільського і культурного туризму, спеціалізація етнографічний та гастрономічний туризм
Угорщина	податкові пільги, міжнародна спеціалізація кінний туризм
Польща	відсутність тісного зв'язку з традиціями країни - тільки ночівля та харчування
Франція	приморські агросадиби, кінні ферми, винні агросадиби, гірськолижні шале, агрокоттеджі, замки, рибальські будинки
Іспанія	сільські готелі відкрито на Канарських і Балеарських островах, а також у переобладнаних монастирях та історичних замках
Данія	діє Національна асоціація агротуризму, спеціалізація велосипедний туризм

Ісландія	категоризація номерів на три категорії, категоризація гостьових будинків (A,B,C,D,T,F,G)
Німеччина	більшість туристів приїждить для участі у міжнародних ярмарках та торгових шоу
Великобританія	доступні ціни, спеціальні знижки для дітей, друкуються рекламно-інформаційні каталоги СЗТ

В Україні, засновуючись на польському досвіді, діє система екологічної сертифікації та добровільної категоризації під назвою "Зелена садиба", розроблена Всеукраїнською Спілкою для розвитку сільського зеленого туризму. Ця схема сертифікації ґрунтується на принципах зменшення негативного впливу агротуристичних об'єктів на екологію, підтримки народних традицій і ремесел, стимулювання місцевої економіки та розвитку екологічно-сприятливих форм розваг і відпочинку. Шляхом вивчення досвіду різних країн можна визначити перспективи та напрямки розвитку сільського зеленого туризму в Україні (табл.3)

Таблиця 3.

Напрямки та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні на підставі світового досвіду

Країна з подібним досвідом	Напрямок розвитку сільського зеленого туризму на Україні
Німеччина, Італія, Австрія, Польща, Угорщина	пільговий режим оподаткування
Франція	спільний розвиток сільської місцевості та туризму за фінансової підтримки приватного сектору та координації уряду; поділ району на зони відпочинку та зелені зони

Італія	розвиток агротуристичного бізнесу пов'язаний з курортним, спеціалізація на гастрономічних та дегустаційних турах
Італія, Іспанія	виникнення спеціальних готелів у сільській місцевості біля монастирів
Австрія	зайнятість гостей у зборі трав, приготуванні молокопродуктів, вигоні худоби
Франція	приморські агросадиби, кінні ферми, винні агросадиби, рибальські будинки
Румунія	етнографічні види сільського зеленого туризму

Сільський зелений туризм в Україні є новим поняттям, але активно розвивається. На сьогоднішній день туристична галузь в Україні становить лише п'яту складову частину доходів бюджету, але його значення має збільшитися в майбутньому. Це зумовлено такими об'єктивними факторами, як вигідне геополітичне розташування України в центрі Європи, наявність значного потенціалу для туризму та відпочинку, сприятливий клімат, різноманітна флора і фауна, а також численні культурно-історичні пам'ятки світового значення.

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні є пріоритетним, оскільки він вирішує соціально-економічні проблеми, з якими сучасне село стикається в нагальному порядку [25].

Взагалі в Україні є безліч цікавих місць, розташованих в порівняно благополучних екологічних регіонах, де поруч, або принаймні неподалік, вартих

уваги пам'яток духовності та культури є садиби «зеленого туризму». Відпочинок у таких місцях обіцяє: будиночок серед саду, на радість жінкам - з пансіоном (харчуванням вирощеними власними продуктами, приготовленими на живій воді), на радість дітям - спілкування з, можливо, небаченими досі домашніми сільськими тваринками, усім - задоволення від прогулянок до лісу та річки чи озера, а також відвідування замків, історичних перлин народної творчості - дерев'яних церков, музеїв народної духовної культури та мистецтва, капличок над цілющим джерелом. Найактивнішими регіонами, що розвивають зелений туризм на своїй території, вважається Закарпатський, Івано-Франківський, Вінницький, Київський, Львівський, Полтавський і Кримський .

Таким чином, основними напрямками розвитку сільського зеленого туризму України мають стати: створення сприятливих умов для отримання податкових пільг та кредитів для власників агросадиб, рекламування послуг сільських господарств, випуск різноманітних путівників, поширення різноманітних видів агротуристичного бізнесу, у тому числі курортна спеціалізація сільського зеленого туризму.

ВИСНОВКИ

Сільський зелений туризм – корисний як для відпочиваючих, так і для господарів – селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, сприяє розвитку багатьох пов’язаних з ним галузей економіки.

Сільські території в Україні займають 90% загальної площі країни і мають значний економічний та соціальний потенціал для локального розвитку. Основними видами економічної діяльності на селі були й залишаються сільське господарство, лісництво та риборозведення. Для діяльності в цих сферах використовується левова частка земельних, лісових і водних ресурсів в сільській місцевості, але все частіше вони перестають бути головними джерелами зайнятості і доходів для сільського населення. Втім, сучасний розвиток села фактично пов’язаний з усіма соціально-економічними секторами – сферою послуг, туризму, переробною, добувною та обробною промисловістю, діяльністю крупного аграрного бізнесу, державних установ, громадських об’єднань тощо.

Сучасне село як простір для малого бізнесу має свою специфіку.

По-перше, у сільській місцевості значна частка видів діяльності за своєю суттю не є бізнесом, не спрямована на отримання прибутку. В основному це пов’язано із використанням природних ресурсів та продуктів природного походження (дикорослих дерев, грибів, ягід, трав, інших рослин).

По-друге, значну питому вагу займає обробіток землі та вирощування врожаїв як для власного споживання, так і на продаж. Сільськогосподарське виробництво виступає базовим видом діяльності на селі: не буде сільськогосподарської діяльності – не буде підстав для розвитку багатьох інших видів господарювання (переробки, зберігання, транспортування, будівництва, ремонту, постачання, реалізації продукції та ін.)

По-третє, традиційний тип проживання сільського населення у приватних будинках з присадибними ділянками переважно на одну сім’ю, віддаленість

населених пунктів один від одного, відсутність розвиненої транспортної та соціальної інфраструктури об'єктивно роблять сімейний малий бізнес найбільш доцільною та ефективною формою.

По-четверте, зайнятість сільського населення на присадибних ділянках носить сезонний характер, що актуалізує потребу диверсифікації видів діяльності сільської сім'ї, необхідність освоєння та розвитку несільськогосподарських видів бізнесу. З іншого боку необхідно запровадження додаткових заходів з боку суспільства і уряду щодо соціального захисту сільського населення.

По-п'яте, історично організована поселенська мережа у сільській місцевості носить різноплановий характер з точки зору вигідності умов.

Сільські помешкання розташовуються на сільських територіях повсюдно, інколи у винятково несприятливих з точки зору ведення бізнесу умовах. Однак і в цих умовах можна віднайти ідеї для розвитку, проаналізувавши «вузькі» місця та сформувавши шлях для їх конверсії у специфічні переваги.

По-шосте, об'єктивна необхідність дбайливого ставлення до навколишнього середовища обмежує повсюдний розвиток широкомасштабного сільськогосподарського виробництва та великого бізнесу не сільськогосподарського спрямування у сільській місцевості та збільшує витрати на їх організацію. Це відкриває додаткові можливості для малого підприємництва як у сфері сільськогосподарського виробництва, так і у сферах, на перший погляд, досить віддалено пов'язаних із традиційними напрямками роботи на селі.

Організація сільського туризму в Україні може значно скористатися іноземним досвідом, оскільки багато країн мають успішний досвід у цій галузі. Наприклад, Європейські країни, такі як Австрія, Німеччина, Франція, мають розвинену інфраструктуру сільського туризму та практикують різні формати його організації, від агротуризму до екотуризму.

Для використання іноземного досвіду в організації сільського туризму в Україні, можна проводити стажування фахівців відомих туристичних компаній за кордоном. Це дозволить українським фахівцям вивчити передовий досвід та набути практичних навичок в організації сільського туризму. Крім того, можна запрошувати іноземних експертів до України для проведення семінарів, тренінгів та конференцій, щоб обмінюватися досвідом та взаємно навчатися.

Також варто звернути увагу на зовнішньоекономічну діяльність та підписання міжнародних угод про співпрацю в галузі туризму з іншими країнами. Це може допомогти привернути інвестиції в українську сільську туристичну галузь та розширити міжнародний туристичний потік.

Крім того, важливо створити сприятливі умови для розвитку сільського туризму в Україні, зокрема, сприяти розвитку інфраструктури та забезпечити належний рівень сервісу для туристів.

РЕЗЮМЕ

Кваліфікаційна робота Купченкової Маргарити Олександрівни була присвячена темі «Організація сільського туризму в Україні». Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є сільський туризм України. Предметом дослідження є впровадження зарубіжного досвіду для організації вітчизняного сільського туризму. Мета роботи являє собою дослідження та аналіз розвитку організації сільського туризму України.

Відповідно до мети було виокремлено такі завдання :

1. Розкрити понятійний апарат та методи дослідження організації сільського туризму.
2. Визначити періодизацію організації сільського туризму
3. Дослідити стан та перспективи розвитку сільського туризму
4. Виокремити перспективи застосування іноземного досвіду для організації сільського туризму в Україні.

Для виконання поставлених завдань автор звертався до системно-аналітичного, описового методів, дедуктивного методів. По завершенню роботи було сформульовано висновок, що український сільський туризм має багато перспектив завдяки великому туристсько- рекреаційному потенціалу та застосуванню іноземного досвіду на практиці.

Ключові слова: туризм, сільський туризм, екотуризм, агротуризм, сільський зелений туризм, європейський досвід, стан та перспективи розвитку сільського туризму.

RESUME

The qualification work of Margarita Oleksandrivna Kupchenkova was devoted to the topic "Organization of rural tourism in Ukraine". The object of research of the qualification work is rural tourism of Ukraine. The subject of the study is the

implementation of foreign experience for the organization of domestic rural tourism. The purpose of the work is research and analysis of the development of the organization of rural tourism in Ukraine.

According to the goal, the following tasks were identified:

1. To reveal the conceptual apparatus and research methods of the organization of rural tourism.
2. Determine the periodization of the organization of rural tourism
3. To investigate the state and prospects for the development of rural tourism
4. To highlight the prospects of applying foreign experience for the organization of rural tourism in Ukraine.

To fulfill the tasks, the author applied to the system-analytical, descriptive, and deductive methods. Upon completion of the work, the conclusion was formulated that Ukrainian rural tourism has many prospects thanks to the great tourist and recreational potential and the application of foreign experience in practice.

Key words: tourism, rural tourism, ecotourism, agrotourism, rural green tourism, European experience, state and prospects of rural tourism development.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биркович В.І. Державне регулювання сфери туризму на регіональному рівні. Дис... к.н. з держ.упр.: 25.00.02 - механізм державного управління. Запоріжжя: Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління», 2007.
2. Биркович В.І. Сільський зелений туризм - пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети / В.І. Биркович // Наук.-аналіт. щокварт. зб. 2008. №1(6). С 137-143.
3. Зінченко А.І. Маркетинг підприємств зеленого туризму: дис. канд. екон. наук.: 08.00.04 / А.І. Зінченко. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2012. 215 с.
4. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році: статистичний бюлетень / Відп. за вип. О.О. Кармазіна. К.: Державна служба статистики України, 2016. 200 с.
5. Колективні засоби розміщування в Україні у 2016 році: статистичний бюлетень / Відп. за вип. О.О. Кармазіна. К.: Державна служба статистики України, 2017. 200 с.
6. Колективні засоби розміщування в Україні у 2017 році: статистичний бюлетень / Відп. за вип. О.О. Кармазіна. К.: Державна служба статистики України, 2018. 142 с.
7. Конституція України. К.: Парламент. вид-во, 1996. 72 с.
8. Костриця М.М. Підприємницькі засади розвитку сільського туризму: дис. канд. екон. наук.: 08.00.04 / М.М. Костриця. Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2008. 213 с.
9. Крисанов Д. Ф. Сільський туризм: здобутки, перешкоди, перспективи / Д. Ф. Крисанов, Л. О. Удова // Агросвіт. – 2009. – № 17. – С. 4-14.
10. Кузик С. П. Австрійський досвід формування регіональної політики розвитку туризму / С. П. Кузик, Д. Л. Олесевич // Регіональна політика

України: наукові основи, методи, механізми. Збірник наукових праць. За матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м.Львів, 21-23 травня 1998 р. В трьох частинах. – Львів: НАН України Інститут регіональних досліджень, 1998. – С. 47-50.

11. Мовчан І.С., Харченко В.О. Стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму\Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф.«Сталий розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика» (м. Львів, 31 жовтня - 1 листопада 2018 р.)Львів: ЛТЕУ, 2018. 342 с. С.104-108.

12. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія / С. Г. Нездоймінов. – Одеса: Астропринт, 2009. –304 с.

13. Николаенко Т. В. История и региональные особенности мирового туризма / Т. В. Николаенко, Д. В. Николаенко. – Харьков, 1998. – 268 с.

14. Олесневич Д. Л. Регіональна організація туризму у Великобританії / Д. Л. Олесневич, С. П. Кузик // Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми. Збірник наукових праць. За матеріалами доповідей міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 21-23 травня 1998 р. – Львів: НАН України Інститут регіональних досліджень 1998. – С. 50-54.

15. Про внесення змін до Закону України "Про туризм": Закон України № 282-IV від 18.11.03 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. №13. С.180.

16. Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. №1158 // Офіційний вісник України. 2007. №73. С.7.

17. Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні: Указ Президента України від 21 лютого 2007 р. №136 // Урядовий кур'єр. 2007. №37.

18. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. №742-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №29. Ст.232.

19. Про підприємництво: Закон України від 6 жовтня 1999 р. №1121-XIV // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. №14. С.168.
20. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. №324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. №31. Ст.241.
21. Рутинський М. Й. Сільський туризм : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К.: Знання, 2006.
22. Європейський банк реконструкції та розвитку. URL: <http://www.ebrd.com/> (дата звернення : 04.04.2023)
23. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму URL: <http://www.br.com.ua/>. (дата звернення: 23.04.2023)
24. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму . URL: https://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.htm (дата звернення : 23.04.2023)
25. Зелений туризм з релігієзнавчими родзинками. URL: <http://gazeta.zn.ua> (дата звернення : 23.04.2023)
26. Мельниченко С.В., Єременко А.Ю. Соціально-економічне значення та проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/melnychenko.htm. (дата звернення: 23.04.2023)
27. Перспективи розвитку сільського туризму. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm (дата звернення: 23.04.2023)
28. Про внесення змін до [Закону України "Про туризм"](#): Закон України № 282-IV від 18.11.03 р. // Відомості Верховної Ради України. 2004. №13. С.180. (дата звернення : 23.04.2023)
29. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. № 2465-12 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> (дата звернення : 23.04.2023)
30. Про стандартизацію: Закон України №1315-VII від 05.06.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 04.04.2023)
31. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму URL : <http://archive.nbu.gov.ua> (дата звернення : 23.04.2023)

32. Сердюкова О.М. Сутність сільського зеленого туризму / Економіка та держава. 2014. №3. С.87-90. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/serdyukova.htm (дата звернення : 25.03.2023)
33. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: <https://www.greentour.com.ua/>. (дата звернення : 04.04.2023)
34. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501> (дата звернення : 04.04.2023)
35. Eurobarometer. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>(дата звернення : 23.04.23)
36. EuroGites. URL: <http://www.eurogites.org> (дата звернення: 23.04.23)
37. Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality / Ed. S. Medlik. London: Butterworth-Heinemann Etd., 1993. P.43.
38. Research report. Scottish enterprise, Perspectives on international best practice green tourism. Final report, Edinburgh, april 2004. URL: <http://www.greentourism.org.uk> (дата звернення: 04.04.2023)
39. UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/rural-tourism> (дата звернення : 23.03.23)
40. “World Trade Organisation”. URL : <https://www.wto.org/> (дата звернення: 23.04.2023)